

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ (З ДОСВІДУ РОБОТИ КУРАТОРА)

У статті розглядається досвід організації культурно-дозвіллевої діяльності студентів на факультеті початкового навчання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Наголошується, що в умовах сучасного інформаційно-культурного простору актуальним є питання організації вільного часу та культури дозвілля особистості. Визначається комплекс педагогічних умов процесу формування культури дозвіллевої діяльності студентів педагогічних ВНЗ. Серед заходів культурно-дозвіллевої роботи аналізуються три основні напрями: культурно-просвітницька позааудиторна виховна робота, художньо-творча самореалізація студентів у мистецьких колективах, залучення студентів до організації та проведення різних проектів. Аналіз результатів проведеної роботи свідчить про підвищення рівня професійного і загальнокультурного розвитку майбутніх педагогів.

Ключові слова: дозвілля, культурно-дозвіллева діяльність, педагогічні умови, напрями культурно-дозвіллевої роботи.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві відбуваються значні соціальні зміни – економічні перетворення, науково-технічний прогрес, висока інформаційна насиченість, відродження національних традицій, загострення почуття громадянськості та патріотизму. Усе це зумовлює необхідність виховання соціально активної особистості – високорозвиненої, інтелектуальної, ерудованої, творчої, здатної до плідної праці в різних сферах суспільного життя. На розв'язання цього завдання спрямовані важливі державні документи: Національна доктрина розвитку освіти України, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту».

Закон України «Про вищу освіту» (2014) регламентує сучасні підходи до підготовки вищих педагогічних кадрів. У вищезазначеному законі *вища освіта* визначається як «сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти...» [3]. Завдання вищої освіти полягає не лише у професійній підготовці, а й у формуванні гармонійно розвиненої особистості майбутнього фахівця. Для досягнення позитивних результатів навчально-виховного процесу в педагогічних ВНЗ необхідно дотримуватися певних умов організації студентського життя, які б охоплювали як навчання, так і дозвілля. З огляду на зазначене, проблема організації дозвілля кожного студента з метою задоволення власних потреб та інтересів, творчої самореалізації є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти виховання особистості розглядаються у психолого-педагогічній літературі (І. Бех, С. Карпенчук, О. Киричук, О. Коберник, Л. Москальова, Г. Пустовіт, Н. Ревнюк та ін.).

Проблема оптимізації виховного процесу у вищих навчальних закладах частково висвітлюється в дослідженнях Р. Азарової, Н. Гончарової, І. Зязюна, О. Киричука, В. Кузя, О. Пехоти, С. Сисоєвої та ін. Основну увагу науковці зосереджують на з'ясуванні загальних підходів до становлення особистості студентів, упровадженні інноваційних педагогічних технологій, удосконаленні виховного процесу у ВНЗ у цілому.

Особливості виховного процесу у вищих навчальних закладах аналізують І. Драгомирова, А. Розенберг, Ю. Сухарников, В. Тинний, С. Яшник. У їхніх працях підкреслюється необхідність внесення змін до змісту виховного процесу та засобів реалізації його, пропонуються інноваційні форми і методи роботи.

Умови вдосконалення різних напрямів позааудиторної виховної роботи у ВНЗ розглядаються в дослідженнях О. Дубасенюк, І. Петрової, В. Сластьоніна, О. Якуби та ін.

Мета статті – проаналізувати досвід організації культурно-дозвіллевої діяльності у студентському середовищі факультету початкового навчання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом проблема вільного часу, організації дозвілля є об'єктом вивчення різних наук – соціології, педагогіки, культурології. Зокрема, у науковій літературі висвітлюються соціальна сутність поняття «дозвілля» (А. Воловик, В. Воловик, Т. Кисельова, В. Піча, І. Сидор, Ю. Стрельцов, Н. Цимбалюк та ін.), функціональне спрямування дозвілля (М. Бушканець, Є. Дорожкіна, Ю. Кротова, З. Петрова та ін.), педагогічні засади дозвіллевої діяльності (Г. Бреславська, С. Рабійчук, Н. Флегонтова та ін.), педагогічні умови формування культури вільного часу студентів (С. Цюлюпа). Зауважимо, що більшість дослідників (А. Вишняк, І. Зязюн, М. Каган, Н. Крилова, В. Кудін, С. Пішун) розглядає *дозвілля* як один із чинників формування культури особистості.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема вільного часу досліджується в ній у різних аспектах. У філософії *вільний час* розглядається як простір для здійснення специфічних соціальних процесів, з'ясовуються витоки виникнення вільного часу та його взаємозв'язок із часом робочим, його соціальна цінність. У соціології й економіці здійснюється кількісний та статистичний аналіз визначених процесів, аналізуються характер і зміст вільного часу особистості, діяльність соціальних інститутів дозвілля з метою його наповнення, аксіологія дозвілля. У психології особлива увага звертається на потреби й мотиви, що зумовлюють поведінку і вчинки людини у визначеній часовій сфері. Проте, незважаючи на таку різноманітність підходів до розв'язання проблеми вільного часу, тлумачення науковцями самого поняття є однозначним. У дослідженнях *вільний час* визначається як домінуючий простір, у якому відбувається фізичний і духовний розвиток людини [2, с. 3].

Організація дозвілля студентів – процес складний і багатогранний, спрямований на формування молодої людини. Дозвілля приваблює студентів нерегламентованістю, самостійним вибором різних видів діяльності, можливістю поєднання розважальних і розвивальних видів занять.

Розумові здібності, характер, організованість, потреби, інтереси, уміння, смаки, життєва мета, бажання людини є важливими складовими особистісного індивідуально-суб'єктивного аспекту культури дозвілля. Існує пряма залежність між духовним багатством людини та змістом її дозвілля. Але є і зворотний зв'язок: культурним може бути тільки змістовно наповнене, ефективне за своїм впливом на особистість дозвілля [4, с. 7].

Цілком очевидно, що для формування культури дозвіллевої діяльності студентів вищих навчальних закладів необхідно дотримуватися певних педагогічних умов її організації у ВНЗ. На думку І.В. Шевчук, *під педагогічними умовами формування культури дозвіллевої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів слід розуміти «систему певних обставин, реальних ситуацій (що об'єктивно склалися чи об'єктивно створені), необхідних для досягнення конкретної мети: формування культури дозвіллевої діяльності студентів»* [4, с. 10]. Дослідниця обґрунтовує важливість таких педагогічних умов: 1) підготовка кураторів академічних груп до формування культури дозвіллевої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів; 2) набуття студентами навичок раціонального використання часу дозвілля шляхом його попереднього планування та використання для самоосвіти і творчої діяльності; 3) створення у педагогічному навчальному закладі сприятливого виховного середовища для творчої самореалізації студентів [4, с. 10].

Куратор академічної групи на засадах суб'єктно-особистісного підходу має змогу впливати на кожного студента, формувати культуру його дозвілля, використовуючи різноманітні методи, засоби, форми дозвіллевої діяльності.

Проаналізуємо досвід роботи кураторів – викладачів кафедри мистецьких дисциплін факультету початкового навчання Чернігівського національного

педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Зауважимо, що культурно-виховна робота організовується з урахуванням особливостей підготовки студентів – майбутніх педагогів – за спеціальністю «Музичне мистецтво». З огляду на це формування культурно-дозвілдової діяльності студентів відбувалося переважно засобами музичного мистецтва.

Як відомо, музичне мистецтво завжди було міцним і надійним засобом впливу на формування духовного світу особистості, її культурних і особистісних цінностей. Воно є незамінним засобом творчого збагачення естетичного досвіду особистості, навчає мислити, пізнавати, аналізувати, порівнювати та співпереживати, відіграє вагомий роль у вихованні студентської молоді [1, с. 1].

У процесі організації культурно-дозвілдової діяльності студентів факультету початкового навчання засобами музичного мистецтва передбачається залучення їх до участі в різноманітних культурно-виховних заходах. Культурно-дозвіллова діяльність студентів здійснюється за такими напрямками:

- культурно-просвітницька позааудиторна виховна робота;
- художньо-творча самореалізація студентів у мистецьких колективах;
- залучення студентів до організації та проведення різних проєктів.

Культурно-просвітницька позааудиторна виховна робота реалізується через відвідування студентами концертного залу Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм (концерти симфонічного оркестру, хору імені Д. Бортнянського та інших колективів; річні проєкти-абонементи фортепіанної, вокальної і камерно-інструментальної музики) та Чернігівського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка (перегляд різноманітних вистав із репертуару театру; фестиваль «Слов'янські театральні зустрічі»).

Для художньо-творчої самореалізації майбутніх педагогів викладачами кафедри мистецьких дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка створені мистецькі колективи й гуртки. На

факультеті активно працюють студентський хор, вокальний ансамбль, гурток естрадно-сценічної мініатюри, гурток композиції та імпровізування, інструментальний ансамбль, студентський кіноклуб, майстерня творчих проєктів та ін. До складу цих мистецьких колективів і гуртків увійшли студенти, які прагнуть до розкриття свого творчого потенціалу і самореалізації. Участь у колективах і гуртках не лише збагачує естетичний досвід майбутніх педагогів, розвиває емоційно-чуттєве самовираження, а й сприяє формуванню виконавської майстерності майбутніх фахівців.

Серед заходів, у яких брали участь студентські колективи факультету, можна зазначити такі: вистави «Квартет», «Теремок», «Свято Івана Купала»; Фестиваль латвійської культури імені Яніса Райніса (тематична концертна програма «Україна – Латвія на шляхах духовного єднання», виступ студентського хору й окремих виконавців). Крім того, було проведено студентські концерти-конкурси на краще виконання музичних творів, зокрема «Барви української музики», «Вечір романсу». Студенти також постійно беруть участь у концертній діяльності університету, факультетських святах (концерти з нагоди Дня студента, Дня музики, Дня першокурсника, Дня вчителя, Дня святого Валентина, Дня 8-го Березня, 9-го Травня, святкування тижня факультету початкового навчання та ін.).

Залучення студентів факультету до організації та проведення проєктної діяльності – третій напрям організації дозвілля майбутніх педагогів. На факультеті початкового навчання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка щорічними є такі проєкти: святкування, присвячене пам'яті Т.Г. Шевченка; зустрічі, присвячені пам'яті П.Г. Зуба; благодійні новорічні вистави в обласній дитячій лікарні; профорієнтаційні концерти-зустрічі та квести для випускників шкіл м. Чернігова і районів області.

Висновки. Таким чином, основне завдання організації культурно-дозвілдової діяльності у студентському середовищі педагогічних ВНЗ полягає у створенні сприятливих умов для всебічного та гармонійного розвитку

особистості. Цілеспрямовані спостереження за виховним процесом на факультеті початкового навчання ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, аналіз результатів проведеної роботи з організації культурно-дозвілдової діяльності студентів засобами музичного мистецтва дають підстави стверджувати, що рівень професійного та загальнокультурного розвитку майбутніх педагогів значно підвищився. Залучення студентів педагогічних ВНЗ до різноманітних форм організації культурного дозвілля дає змогу збагатити їх знання, ознайомити майбутніх педагогів із різними видами музичного мистецтва з метою творчого використання у професійній діяльності, створює умови для виховання емоційної й комунікативної культури, формування у студентів готовності до творчої самореалізації.

Література

1. Баранецька Ю. М. Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Ю. М. Баранецька ; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2017. – 20 с.
2. Воловик А. Педагогіка дозвілля : підручник / А. Воловик, В. Воловик. – Харків : ХДАК, 1999. – 332 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Шевчук І. В. Формування культури дозвілдової діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / І. В. Шевчук ; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2014. – 19 с.

ORGANIZATION OF CULTURAL AND LEISURE ACTIVITY IN STUDENTS' ENVIRONMENT (FROM WORK EXPERIENCE OF A TUTOR)

Experience of students' cultural and leisure activity organization – of future Music Art teachers is considered in the article. It is noted that in the conditions of modern information and cultural space a question of personality's free time organization and culture of leisure becomes relevant. The latest researches and publications in which there is a solution of the mentioned problem are analyzed. It is emphasized that organization of students' leisure – is a difficult and many-sided process, directed at personality's leisure culture formation. Complex of pedagogical conditions of students' leisure culture activity formation are distinguished: training of tutors of academic groups for formation of leisure activity culture of students in higher pedagogical educational establishments; students' skills acquisition of rational use of leisure time by its preliminary planning and use for self-education and creative activity; development of favourable educational environment for students' creative self-realization in pedagogical educational establishment. It is noted that cultural and educational work among students of specialization "Music art" is organized taking into account features of pedagogical higher education establishment and future teachers' professional orientation. Therefore students' cultural and leisure activity formation occurs mainly by means of Music art. It is noted that Music art was always a strong and reliable mean of influence on personality's inner world formation, their cultural and personal values. Among activities of cultural and leisure work three directions are formed: cultural and educational extracurricular educational work, art and creative self-realization of students in art collectives, involvement of students in the organization and carrying out of various projects. Result analysis of influence of the carried-out work on students' cultural and leisure activities organization by means of Music Art shows increase in future teachers' professional and common cultural development level.

Keywords: leisure, cultural and leisure activity, pedagogical conditions, directions of cultural and leisure work.